

Прикладні аспекти теорій транснаціоналізації 60-70-х років ХХ століття

Михайлишин Л.І.

кандидат економічних наук, доцент,
Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Тернопільського національного економічного університету

У роботі досліджено концептуальні характеристики теорій транснаціоналізації 60-70-х років ХХ століття, сутність, авторів й еволюцію розвитку. Проаналізовано окремі прикладні аспекти відповідних теорій, визначено сильні та слабкі сторони та запропоновано напрями їх використання у контексті побудови макро- і мікроекономічного механізмів регулювання транснаціоналізаційних процесів в економіках слаборозвинутих держав.

Ключові слова: теорії транснаціоналізації, фактори транснаціоналізації, глобальна конкуренція, міжнародна експансія, економічний потенціал, оптимізація впливу транснаціоналізації, інновації ТНК.

Михайлишин Л.И. ПРИКЛАДНЫЕ АСПЕКТЫ ТЕОРИЙ ТРАНСНАЦИОНАЛИЗАЦИИ 60-70-Х ГОДОВ ХХ ВЕКА

В работе исследованы концептуальные характеристики теорий транснационализации 60-70х годов ХХ века, сущность, авторов и эволюцию развития. Проанализированы отдельные прикладные аспекты соответствующих теорий, определены сильные и слабые стороны а также предложены направления их использования в контексте построения макро- и микроэкономического механизмов регулирования транснационализационных процессов в экономиках слаборазвитых государств.

Ключевые слова: теории транснационализации, факторы транснационализации, глобальная конкуренция, международная экспансия, экономический потенциал, оптимизация влияния транснационализации, инновации ТНК.

Mykhailyshyn L.I. APPLIED ASPECTS OF TRANSNATIONALIZATION THEORIES OF 60-70S OF THE TWENTIETH CENTURY

In the research work conceptual characteristics of transnationalisation theories of 60-70s of the 20th century, the essence, the authors and the evolution of its development are investigated. Certain applied aspects of relevant theories are analyzed, strong and weak points are defined and directions of their application in the context of building macro and micro economic mechanism of regulation transnatsionalization processes in the economies of less developed countries are offered.

Keywords: transnationalisation theories, transnationalisation factors, global competitiveness, international expansion, economic potential, optimization of transnationalization influence, TNC's innovations.

Постановка проблеми. Економічна взаємодія транснаціональних компаній з економіками різних країн є основою функціонування світової економіки на сучасному етапі. Кооперація капіталу ТНК з національними економічними ресурсами дала можливість побудувати масштабні, ультрасучасні об'єкти інфраструктури, розвивати передові технології практично в будь-якій сфері життєдіяльності людини та створити норми існуючих технологічних укладів. З іншої сторони, вона призвела до високої залежності світового добробуту від результатів діяльності окремих компаній. Тобто економічний спад (обвал цін на акції, корупційний скандал, порушення екологічних вимог тощо) певної ТНК може призвести до колапсу цілої глобальної економічної системи, занепаду певних галузей і зниження рівня добробуту мільйонів людей.

Невідворотність цих процесів зумовлюється самою концепцією економічного зростання: кожна компанія прагне до постійного зростання, адже саме зростання забезпечує вплив на ринок, збільшує економічний ефект, призводить до зростання добробуту її власників, і визначає критерії споживання, а тому теоретично кожна компанія прагне до (або зацікавлена в) монополії, які в свою чергу суперечать ринковим умовам господарювання. У зв'язку із цим економічна наука виробила ряд теорій регулювання відповідних процесів. Однак, їх дія суттєво обмежена конкретними умовами і особливостями, а тому на практиці вкрай складно забезпечити оптимальний баланс інтересів ТНК і країн-донорів чи реципієнтів.

Актуальність теорій 60-70х років зберігається для держав, економіки яких суттєво від-

стають в своєму розвитку і одночасно володіють значними ресурсами, які можуть бути використані провідними ТНК в окремій галузі. Сучасний стан розвитку економіки України відповідає саме таким критеріям, а тому, на основі практики функціонування цих теорій, необхідно розробити ефективний механізм макроекономічного регулювання впливу іноземних і стимулювання розвитку національних ТНК.

Аналіз літературних даних та постановка проблеми. Найбільш відомими вітчизняними дослідниками положень теорій транс націоналізації 60-70-х років ХХ століття є Л. Кудирко, О. Мозговий, Т. Орехова, О. Рогач, В. Рокоч, С. Якубовський та інші вчені. Проте, як у вітчизняній науковій літературі, так і у працях іноземних науковців не сформульовано комплексного практичного підходу до вивчення основ процесу транснаціоналізації, і кожна з теорій виходить з певних умов чи обставин, що найбільш актуальні в конкретний період часу. Саме тому існує необхідність в систематизації цих умов і обставин і подальшої їх імплементації в практику функціонування суб'єктів транснаціоналізації.

Формулювання цілей статті. Неоднорідність впливу транснаціоналізації на економічні відносини як в глобальному масштабі, так і на рівні конкретних підприємств потребує всебічного аналізу основних теорій, що їх описують, дослідження складу переваг і недоліків цих теорій і визначення конкретних умов щодо можливості їх використання, при формуванні комплексу регуляторних заходів.

Виклад основного матеріалу. Дослідження транснаціоналізації є відносно новим напрямом економічної науки, хоча процеси, що стосуються діяльності ТНК, розглядалися ще в роботах Т. Манна, А. Сміта, Д. Рікардо, А. Маршалла, але власне виникнення поняття «транснаціональна корпорація» датується серединою 60-х років ХХ ст. З того часу західними економічними концепціями запропоновано численні наукові праці, присвячені вивченню феномена ТНК і, досягнувши найбільшого розмаху в 70-80-х роках, вони значно диверсифікували наукові підходи в сфері вивчення відповідного поняття. Тогочасні і більшість сучасних наукових концепцій, хоча і відносяться до одного і того самого процесу, транснаціоналізації, однак виокремлюються різнобічністю тлумачень щодо причин його поширення. У зв'язку із цим найбільш ефективним методом вивчення теоретичних концепцій щодо процесів транснаціоналізації є

їх групування за еволюційним принципом. Варто відмітити й те, що така різнобічність є наслідком не лише різних стратегій розвитку ТНК, але й трансформацією виробничих і господарських відносин, яка з середини ХХ – століття, набула неабиякого прискорення.

Як зазначалося вище, початком еволюційного розвитку теоретичних концепцій транснаціоналізації стали 60-ті роки ХХ століття, коли активна закордонна виробнича діяльність пояснювалась в основному з виключно виробничої позиції, що відзначено змістом теорії промислової організації або теорії розміщення.

У загальному, концепціями 60-х років процес транснаціоналізації визначається як результат стратегії, яку використовують ТНК з метою «подолання бар'єрів», що відокремлюють національні ринки один від одного, використовуючи для цього свої специфічні переваги.

Так, теорія промислової організації визначала конкурентні переваги транснаціональних корпорацій перед іншими фірмами. Ці ризики пов'язані з необхідністю покриття технічних і організаційних витрат на дистанційне управління закордонними філіями, потребою врахування ймовірності дискримінації, а також витрат, пов'язаних із лінгвістичними, культурними бар'єрами тощо. Таким чином, процес створення закордонної виробничо-технологічної мережі (транснаціоналізації) пов'язаний із володінням специфічної, а по суті монополістичної переваги, що впливає з недосконалою ринку.

Застосування теорії монополістичної конкуренції до ТНК спричинило за собою дослідження таких елементів, як широкий доступ до факторів виробництва та споживачів, а також економії на масштабі в рамках міжнародного виробництва, дистрибуції і постачання. Ця теорія використовувалась для вивчення факторів, що сприяють успіху ТНК як на вітчизняних, так і зарубіжних ринках.

Розвиваючи такі ідеї, Ч. Кіндлбергер виділив переваги ТНК, які стали наслідком невідповідності ринкової системи нормам досконалої конкуренції:

- переваги у функціонуванні на товарних ринках, пов'язані з диференціацією товарів, використанням досягнень у сфері маркетингу та механізму керованих цін;
- переваги на ринках факторів виробництва: власність на патенти, доступ до джерел капіталу, кваліфікація персоналу тощо;
- внутрішня і зовнішня економія від масштабів виробництва;

– можливість використовувати у своїх інтересах різні форми державного втручання в різних країнах [1].

Основним науково-теоретичним досягненням даної концепції стало первинне обґрунтування наслідків впливу розвитку ТНК на ринки приймаючих країн і діяльність їх учасників. Проте суттєвим недоліком цієї концепції є відсутність ґрунтовних тлумачень щодо причин зародження ТНК і процесу трансформації національної фірми в інтернаціональну зокрема, адже їх зміст стосується діяльності діючих на той час, повноправно сформованих ТНК, які мають сформовані відповідні конкурентні переваги і можуть їх реалізовувати.

Поряд з теорією промислової організації з 60-х років отримує розвиток теорія розміщення. Сутністю якої стало вивчення причин розміщення філій ТНК в кожній конкретній країні. З цієї позиції було проведено багато досліджень, що присвячені аналізу географічного розміщення прямих інвестицій, здійснюваних ТНК в економіці окремих країн. Проте, зважаючи на особливості розвитку економік різних країн в той час, основу досліджень склало поширення капіталу американських фірм у Західній Європі та Канаді. Результатом такого аналізу стало розробка Т. Хорогом моделі вибору фірми між експортом і закордонним виробництвом, що пов'язана з обліком торгових тарифів.

Хоча обидві теорії (промислової організації і розміщення) розвивались окремо одна від одної, однак їх спільним недоліком стала відсутність досліджень, щодо динаміки розвитку процесу транснаціоналізації. У цьому напрямку широкого застосування набула теорія циклу міжнародного виробництва товару (ЦМВТ), яка розглядала торгівлю та інвестиції як елементи єдиного процесу використання зарубіжних ринків, а також враховувала зміну процесу в динаміці. Основою відповідної теорії стали наукові доробки Р. Вернона (1966 р.) і Л. Уелсса (1970 р.) [2, с. 266].

Теорія ЦМВТ пояснює транснаціоналізацію за допомогою характеристик попиту і пропозиції на певні продукти. На відміну від класичної інтерпретації «стадій життєвого циклу виробництва» виділяються такі стадії: розробки, зрілості, стандартизації. Варто зауважити й на тому, що дана теорія враховує вплив інновацій, які дають фірмі можливість спочатку експортувати продукт, а потім (із-за різниці цін на фактори виробництва) переводити його виробництво на території країн-імпортерів. У ході подальшого удосконалення змісту

теорії ЦМВТ була включена нова стадія, яка характеризувала стан коли виробництво в зарубіжній філії ТНК досягає такого рівня економії на масштабі, що може не тільки забезпечити даним продуктом місцевий ринок, але й експортувати його в треті країни.

Формування висновків теорії Р. Вернона в динаміці дає можливість їх використання для пояснення ранніх стадій транснаціоналізації відносно конкретних фірм, товарів чи територій. Основною заслугою цієї наукової праці стало первинне підтвердження необхідності дослідження життєвих циклів на глобальному рівні не самих товарів, а більш широких їх груп, технологій, галузей тощо. Водночас таке досягнення зумовило і її основний недолік, оскільки розвиток транснаціоналізації в сучасних умовах визначається більшою мірою стратегіями розвитку ТНК, аніж стадіями життєвого циклу, що окреслює теорія ЦМВТ.

Окремою перевагою вказаних теорій є формулювання і побудова досліджень в динаміці, що забезпечує можливість їх використання упродовж будь-яких економічних коливань, при чому по виділених стадіях, практично, розвивається будь-яка міжнародна компанія. Однак недоліком теорії конкурентоспроможності галузі і моделі життєвого циклу продукту є висока прив'язка до самого продукту, при чому, ця теорія мало обґрунтовує критерії для товарів, що можуть залучатись у транснаціональне виробництво.

У 70-х роках ХХ століття продовжувалось розширення концепції в рамках теорії промислової організації. Незважаючи на це, у теорії промислового позиціонування 70-х років збереглися тенденції щодо передової ролі інновацій в процесі розвитку транснаціоналізації. Підтвердженням цього стали наукові узагальнення П. Фішера, який зазначив, що основними факторами динамічного розвитку малих і середніх ТНК на той час стало поширення високих технологій і ноу-хау, якими вони володіють.

Розширення меж наукових аргументів у теорії промислового позиціонування 70-х років викликало активізацію її положень в процесах транс націоналізації. Однак ключовий недолік – орієнтація більшою мірою на виробничу сферу, не дає ґрунтовного дослідження щодо розвитку ТНК за іншими напрямками (наприклад поширення ТНБ, ТНК сфери послуг тощо). Більше того, теорія, відстоюючи ідею розвитку інновацій як однієї із основних причин транснаціоналізації, не враховує зворотного впливу, коли ТНК, привласнюючи певне

ноу-хау, окрім того, що не використовують його у власній діяльності, блокують подальше удосконалення.

Певним проривом наукового обґрунтування процесів транснаціоналізації у 70-х роках став розвиток фінансових теорій транснаціоналізації.

Р. Алібер, використовуючи макроекономічний підхід, намагався довести, що рух прямих іноземних інвестицій у межах ТНК зумовлюється зміною курсів валют. Згідно із його дослідженнями, в країнах з стабільною валютою фірми мають можливість капіталізувати той самий обсяг доходів за рахунок використання більш дешевих кредитних ресурсів, ніж у державах з менш стабільною валютою. Ця «валютна премія» покриває ризик можливого зниження курсу нестабільних валют [3].

Суттєвим обмеженням широкого використання теорії Р. Алібера стало те, що окрім змін обмінних курсів багато інших факторів визначають різницю в прибутковості філій ТНК, проте ця модель поклала початок співставлення макро- і мікроекономічних підходів до аналізу процесів транснаціоналізації.

Як самостійну теорію транснаціоналізації 70-х років необхідно виділити олігополістичну модель транс націоналізації, автором якої став Ніккербоккер. В 1973 р. на основі емпіричного дослідження 187 американських корпорацій вчений довів, що в олігополістичних галузях за лідерами ринку, що здійснюють іноземне інвестування, аналогічно діють їх внутрішні конкуренти. За представленими дослідженнями в 45% випадків ця стратегія «стратегія наслідування лідера» використовувалася протягом 3-ох років, а 75% – протягом семи років функціонування.

Подальше удосконалення олігополістичної моделі транснаціоналізації знайшло своє відображення в наукових доробках Грема 1978 р. Його дослідження базувалось на вивченні інвестиційної поведінки європейських ТНК в США. Прискорена транснаціоналізація європейських компаній стала формою спротиву стратегіям американських ТНК в Європі. Таким чином, процеси транснаціоналізації не завжди визначаються економічними вигодами, а є певною мірою контраргументами в конкурентній боротьбі. Прикладний характер моделей є визначальним досягненням відповідної теорії, однак обмеження критеріїв і односторонність положень суттєво обмежують її універсальність застосування.

Однією із найбільш помітних теорій 70-х років являється теорія ринкової влади.

Основоположником теорії ринкової влади став американський вчений С. Хаймер. Він стверджував, що у промислово розвинених країнах ціни на такі фактори виробництва, як робоча сила, енергоресурси та природні копалини є високими порівняно з країнами, що розвиваються. При цьому в промислово розвинених країнах існує надлишок капіталу, що призводить до відносно низької норми прибутку і ставки відсотка [4, с. 41].

Ця ситуація, з точки зору класичної та неокласичної економічної теорії, повинна стимулювати вивезення капіталу до країн, що розвиваються, де існує нестача капіталу і надлишок порівняно дешевої робочої сили та ресурсів. Однак у другій половині ХХІ ст. основні потоки ПІІ надходили саме в промислово розвинені країни, що суперечило висновкам класичної та неокласичної економічної теорії [5, с. 35].

Пояснюючи дану ситуацію, С.Хаймер обґрунтував тезу про те, що для ТНК основною метою здійснення прямих зарубіжних інвестицій є не зменшення витрат виробничого процесу, а отримання «ринкової влади». Відповідно до даної теорії, на ранніх стадіях зростання компанія розширює свою частку на ринку країни шляхом злиття і поглинання, збільшуючи концентрацію виробництва і капіталу. Якщо подальше посилення ринкової влади у країні походження стає неможливим, компанія інвестує прибуток в інші країни, що призводить до виникнення аналогічної ситуації на зарубіжних ринках.

Наступним мотивом, з точки зору С. Хаймера, для здійснення зарубіжних капіталовкладень є «захисне інвестування». Ця стратегія ґрунтується на тому, що ТНК може створити іноземне підприємство не для збільшення, чи збереження прибутку, а з метою не допустити своїх конкурентів на закордонні ринки. С. Хаймер розглядає захисне інвестування як олігополістичну поведінку, яка втілюється в короткострокову конкуренцію між невеликою кількістю господарюючих суб'єктів для завоювання ринкової влади [4, с. 42].

Аналізуючи дану ситуацію, В.Рокоча стверджує, що вплив на конкуренцію через захисне інвестування породжує щонайменше дві важливі проблеми: по-перше, якщо припустити, що прямі іноземні інвестиції знижують конкуренцію на товарних ринках, то уряди приймаючих країн повинні контролювати діяльність закордонних філій, що є вкрай несприятливим для ТНК; по-друге, захисне інвестування може спричинити і певні додаткові витрати. Так, закордонна філія ТНК буде схильна до лобі-

ювання на державному рівні певних захисних заходів, від чого ТНК отримає додаткові прибутки, а країна-реципієнт програє, оскільки на ринку утворюватиметься монополія іноземного виробника, що є вкрай несприятливим для внутрішнього ринку [6, с. 91].

Парадокс даної ситуації полягає в тому, що, як стверджує теорія ринкової влади, після того, як компанія отримала монопольну владу над ринком, вона втрачає зацікавленість у збільшенні обсягу довгострокових інвестицій, оскільки виникає можливість збільшення прибутків без модернізації виробництва.

Сама по собі, теорія ринкової влади виступає комплексним науковим дослідженням філософського характеру яке базується на численних припущеннях, що сформовані на основі статистичного аналізу розвитку транснаціоналізації і більшою мірою направлені на

висвітлення негативного впливу транснаціоналізації на формування ринку досконалої конкуренції. Проте, ці припущення не визнаються як керівництвом ТНК, так і владними структурами певних країн. Однак, її основним недоліком виступає те, що теорія ринкової влади мало уваги приділяє дослідженню особливостей конкуренції ТНК в високоприбуткових галузях, яка є динамічною категорією, а отже під впливом часу часто унеможливує формування ринкової влади. Зокрема припущення про те, що отримання монопольної влади над ринком, зумовлює втрату зацікавленості у збільшенні обсягу довгострокових інвестицій не виправдовується відносно сучасного розвитку світового ринку цифрових технологій і їх програмного забезпечення, про що свідчить розвиток таких корпорацій як Microsoft, Apple, Google, Facebook і. т.п.

Таблиця 1

**Практичні аспекти окремих теорій транснаціоналізації
60-70-х років ХХ століття на мікрорівні**

Основні теорії	Ключові положення	Практичний аспект
1. ТНК-результат посилення конкуренції. (П. Баклі і М. Кессон)	Висунення на перший план проблеми власності на знання – переміщений вид активів корпорацій, володіння яким суттєво полегшує міжнародну експансію.	Завчасне вивчення переміщуваних активів ТНК, з метою стримування їх можливої експансії в країні, з одного боку, і з іншого, сприяння максимальному використанню, таких активів, якщо вони не загрожують національним інтересам держави, галузі тощо.
2. ТНК – результат промислової організації та недосконалої конкуренції (Хаймер-Кіндлбергер)	Конкурентні переваги у ТНК вище, ніж у місцевих компаній	Національним компаніям України доцільно аналізувати діяльність споріднених за сферою господарювання іноземних ТНК і перейняти їх досвід в питаннях маркетингу, використання власності на патенти, економії, одержуваної ТНК унаслідок у вертикальній інтеграції.
3. Модель, життєвого циклу продукту (Р. Вернон)	Використання в інтересах ТНК трьох стадій життєвого циклу продукту	Вітчизняним компаніям доцільно вивчати досвід ТНК у питаннях стандартизації продукції.
4. Теорія інтерналізації (А. Рагмен)	ТНК – міжнародна конкуренція фірм	Пропонується, щоб була розроблена і прийнята до реалізації стратегія з проблем ПІІ з розділом, що стосуються специфічних ноу-хау провідних іноземних ТНК і їх ефективного залучення в діяльність стратегічно важливих підприємств країни.
5. Концепція диверсифікації та інтерналізації	Міжнародна експансія ТНК альтернатива диверсифікації на ринку країни походження.	Вивчення досвіду ТНК в питаннях зіставлення розмірів економії від масштабів виробництва на рівні підприємства чи на рівні фірми
6. Концепція внутрішньофірмової централізації (М. Тейлор. Н. Тріфт)	Ухвалення корпораціями безлічі форм об'єднання: від моноцентричної до поліцентричної.	Вивчення і використання ТНК в питаннях, що стосуються надання обраної фінансової структури ролі організуючого ядра об'єднання.

Теорія інтерналізації та привласнення розглядає розвиток міжнародного виробництва з позицій зменшення трансакційних витрат та економії на масштабі сфери діяльності (Р. Коуз).

З точки зору Р. Коуза, підвищення ефективності організаційної структури компанії, яка є рушійною силою підвищення ефективності її діяльності, приводить до збільшення розміру фірми та її перетворення на транснаціональну корпорацію. [7, с.35] Він стверджує, що завжди є вибір між менеджментом і ринком: компанія має оптимізувати свою структуру (зменшувати кількість підрозділів) доти, поки вона сама, а не ринок, визначатиме напрямки своєї діяльності. При цьому, ПІІ виступають як засіб зменшення трансакційних витрат фірми (обмеження обсягу ринкових відносин завдяки ПІІ, які надають можливість ТНК контролювати всі стадії виробничого процесу), а інколи і маркетингової діяльності.

Теорія привласнення доповнює теорію інтерналізації та ґрунтується на дослідженні галузей високих технологій. Відповідно до положень теорії привласнення, компанія, яка має технологічні конкурентні переваги, здійснює іноземне інвестування з метою, перш за все, підвищення ефективності використання нових технологій та створення продукції з високими якісними характеристиками.

З точки зору прибічників даної теорії, для отримання потенційних доходів від своїх технологічних переваг, для компанії зазвичай більш вигідним є встановлення контролю над виробництвом при повному праві власності на підприємство (за наявності декількох власників контроль за виробництвом може бути недостатнім, що з великою ймовірністю призведе до втрати технологічних переваг компанії). В. Рокоча розвиває дану думку, наголошуючи, що поділ контролю між власниками може призвести до розкриття інформації, яка може бути використана в процесі конкурентної боротьби між ними [6, с. 93].

Прихильники теорії інтерналізації та привласнення вважають, що головною метою іноземного інвестування є не збільшення чи отримання монопольної влади, а підвищення ефективності виробництва всередині ТНК та збереження її технологічного лідерства. Таким чином, утворення іноземних філій сприяє підвищенню технологічного рівня та загальної

ефективності функціонування економічної системи.

Недоліки теорії інтерналізації та привласнення висвітлюються через логічний аналіз. Зокрема припустивши, що основною метою поширення ПІІ є підвищення ефективності виробництва всередині ТНК, вони теоретично унеможливили формування філій ТНК в країнах, де менша прибутковість, рентабельність, дохідність і т.п. ніж у країні базування. А це в свою чергу суперечить розвитку таких сучасних ТНК як The Coca-Cola Company, Mc Donalds Company, які мають свої філії майже в усіх країнах світу, які працюють з різною ефективністю.

Загалом виділення переваг і недоліків теорій транснаціоналізації 60-70-х років ХХ століття є своєрідним орієнтиром для формування макроекономічного регуляторного механізму, однак їх положення можуть використовуватись і на макрорівні (таблиця 1).

Орієнтація системи менеджменту вітчизняних фірм на запропоновані прикладні аспекти дозволить їх не тільки втриматися на вітчизняному ринку, а й поступово проводити експансію ринків інших країн. Причому оперативне забезпечення вітчизняними компаніями критеріїв поведінки, що описуються в теоріях транснаціоналізації 60-70-х років ХХ століття створює надійний «плацдарм» для подальшого їх включення в більш складні відносини, породжені процесом економічної глобалізації.

Висновки з цього дослідження. Попри суттєвий часовий розрив теорії транснаціоналізації 60-70-х років ХХ століття є вагомим надбанням для сучасної економічної науки. Їх висновки являються базою для наукових теорій ХХІ століття, а прикладні аспекти повністю описують сучасний стан функціонування ТНК в країнах, економіки яких перебувають в стані рецесії і за своїми масштабами суттєво відстають від розвинутих країн. Зважаючи на це, нами виділено основні практичні аспекти цих теорій і запропоновано можливості їх використання в якості механізму оптимізації впливу транснаціоналізації на економіку приймаючих країн і України зокрема.

Подальші дослідження проводитимуться у контексті вивчення прикладних аспектів більш пізніх теорій транснаціоналізації й встановлення відповідності їх положень сучасним умовам розвитку вітчизняної економіки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Киндлбергер Ч. Мировые финансовые кризисы. Мании, паники и крахи / Киндлбергер Ч., Алибер Р. – СПб. : Питер, 2010. – 544 с.
2. Vernon R. The Product Cycle Hypothesis in a New International Environment / R. Vernon // Oxford Bulletin of Economics and Statistics. – 1979. – Vol. 41. – № 4. – P. 255-267.
3. Kojima K. Direct Foreign Investment: A Japanese Model of Multinational Business Operation / K. Kojima. – Betchenchem, 1978. – Chapter 2;
4. Якубовский С.О., Козак Ю.Г., Савчук О.В. Транснациональные корпорации: особенности инвестиционной деятельности./ С.О. Якубовский, Ю.Г. Козак, О.В. Савчук. – К. : ЦНЛ, 2006. – 488 с.
5. Якубовський С.О., Козак Ю.Г., Логвинова Н.С. та ін. Транснаціональні корпорації: особливості інвестиційної діяльності. 2-ге вид. перероб. та доп. / За ред. Якубовського С.О., Козака Ю.Г., Логвинової Н.С. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 472 с.
6. Рокоча В.В. Транснаціональні корпорації / В.В. Рокоча, О.В. Плотніков, В.Є. Новицький, Л.П. Кудирко, О.О. Сльозко. – К. : Таксон, 2001. – 304 с.
7. Dunning J. The Theory of Transnational Corporation. – London, 2003. – 456 p.